

Ved sin ædruelige Benyttelse af det fremdragne Materiale, sine mange selvstændige Iagttagelser og den ejendommelige, stilfærdige Varme, hvoraf Fremstillingen helt igennem er baaret, vil Dr. Kochs Bog sikkert hævde sin Plads i vor Brorson-Litteratur.

Bjørn Kornerup.

Det norske folks liv og historie gennem tiderne. I. bind: Fra oldtiden til omkring 1000 e. Kr. av Haakon Shetelig. Oslo 1930. — II. bind: Fra omkring 1000 til 1280 av Edvard Bull. Oslo 1931. — V. bind: 1640—1720 av Sverre Steen. Oslo 1930. IX. bind: 1840—75 av Wilhelm Keilhau. Oslo 1931.

Den ny Fremstilling af Norges Historie i Oldtiden og den ældre Middelalder vil nødvendigvis blive ret forskellig fra den Skildring, der i 1910—16 kunde gives af det samme Tidsrum i »Norges historie fremstillet for det norske folk« (I—II Bind). Det er forholdsvis faa Aar, der ligger mellem de to store Oversigtsværker; men det er Aar, som har bragt et meget betydeligt Stof vedrørende den forhistoriske Tid for Dagens Lys, og som har ført til en dybtgaaende Revision af baade den afsluttende Oldtids og den begyndende Middelalders litterære Kilder. Vi betragter ikke alene adskillige Enkeltspørgsmaal paa en anden Maade nu end for 15—20 Aar siden, men vor Helhedsopfattelse af Perioden er blevet i ikke ringe Grad forandret.

Det I Bind af den nye Norgeshistorie spænder dels over det Tidsrum, for hvilket Fund og Mindesmærker udgør det væsentligste Kildemateriale, dels over den politiske og kulturelle Historie i det første af de Aarhundreder, hvis Skildring hovedsagelig maa hvile paa litterære Kilder. Det stiller derfor Krav til saavel arkæologisk som til egentlig historisk Viden og Metode, og det skal straks indrømmes, at et saadant Krav vanskeligt lader sig opfylde helt tilfredsstillende af en enkelt Forsker. I det foreliggende Arbejde er det en Arkæolog, Prof. Dr. H. Shetelig, som har skullet behandle det uensartede Stof. I det tidligere Værk blev I Bind, omfattende Tiden fra den begyndende Bosættelse til 1030, skrevet af en Historiker, Prof. Dr. Alexander Bugge. I et Forord tog imidlertid Bugge selv Reservationer over for denne redaktionelle Fremgangsmaade. »Begyndelsen af Norges Historie burde have været skrevet af en arkæolog«, sagde han. Han vilde

Brorsons Psalmer, og de religiøse Brydninger, der netop i hans Tid fandt Sted i Ribe og Omegn. (Jvfr. især Kirkehist. Saml. 5. R. IV, 780 ff. og Chr. Bruun: Falsteriana, 1869, S. 9 ff.).

vel have foretrukket en lignende Udstykning af Stoffet som den, der præger f. Eks. I Bind af »Det danske Folks Historie«. Personlig tror jeg, Bugge havde Uret. Netop i et folkeligt Oversigtsværk har Læseren Krav paa at finde en syntetisk Fremstilling af vor samlede Viden om Fortiden, ikke en Række faglige Særafhandlinger. Der er en let iøjnefaldende Risiko forbundet med en enkelt Forskers Sammenarbejden af det hele Stof; men Synthesen er i sig selv et absolut nødvendigt Endemaal for Specialstudierne, og trods alle paaviselige Mangler har selve Forsøget paa at forme et Helhedsbillede af vore Fædres Liv i Oldtiden en Værdi, som i det folkelige Værk vejer overordentlig tungt i Vægtskaalen, og som heller ikke savner fuld videnskabelig Begrundelse. Det afgørende er her som overalt de personlige Forudsætninger, hvormed Forfatteren er udrustet.

Som Arkæolog betragtet er Prof. Shetelig fortrinlig egnet til Opgavens Løsning. Hans største Vanskelighed har været den at skulle behandle et Materiale, som han selv for kun ganske faa Aar siden har fremlagt i dets fulde Udstrækning i *Norges forhistorie. Problemer og resultater i norsk arkæologi* (Oslo 1925). Det vilde ligge nær, om den sidst skrevne Fremstilling i nogen Grad havde manglet Friskhed, men dette er langt fra Tilfældet. Maaske skyldes det, at der samtidig med Sheteligs tidligere Arbejde fremkom et Værk, som hører til de mest inciterende i norsk Arkæologi: Prof. Dr. A. W. Brøggers *Det norske folk i oldtiden* (Oslo 1925). Den som i sin Tid læste disse to Skrifter i umiddelbar Forbindelse med hinanden, modtog et levende Indtryk af den Spændvidde, som kendetegner det norske Studium af Forhistorien. Det var to Arbejder, som begge var fremragende ved deres Forfatters Viden og deres Herredømme over Stoffet, men dybt forskellige i baade Problemstillingen og i de Veje, ad hvilke Løsningen eftersporedes. Det er naturligt, at Følelsen af en saadan Forskel kan holde Forskeren frisk. Han tvinges til paa ny at gennemprøve sit Stof, veje, vrage og tilegne sig andre Synsmaader, følge nye Stier — og maaske, naar alt kommer til alt, vende tilbage til de gamle Spor. Her er der ikke Lejlighed til at paavise, hvorledes denne Sheteligs Gennemprøven af sit ældre Arbejde afspejler sig i det nye. Det maa være nok at sige, at ogsaa den Oversigt, han nu har givet os, i fuld Udstrækning er hans egen, ganske vist befrugt af Synspunkter, som andre har gjort gældende, men i Anlæg og Enkeltheder helt selvstændig og netop derved saa lærerig.

Anderledes stiller Forholdet sig, hvor han fra den rene Arkæologi glider ind i Sagtiden. Det er i det hele et af de vanskeligste

Problemer, hvorledes Synthesen af Arkæologi og Sagnhistorie skal opnaas — bl. a. fordi man endnu slet ikke er enig om de gamle folkelige Traditioners historiske Bærekraft. Man kan gaa meget vidt i sin Tillid til den, og man kan stille sig saa godt som helt afvisende. Men man kan selvsagt ogsaa søge at hævde mindre yderliggaaende Opfattelser i Haab om derved at naa frem til et Punkt, hvor Forhistorikerens og Sagnhistorikerens Veje kan ventes at krydse hinanden. Det forekommer mig, at Prof. Shetelig har tilmaalt Traditionerne ikke saa lidt større historisk Værdi, end Forsigtigheden paabyder, og det er karakteristisk, at blandt de yderst faa Litteraturhenvisninger, hans Bog ejer, nævnes Birger Nermanns »Det svenska rikets uppkomst« (Stockh. 1925) — et fængslende, glansfuldt og stort anlagt Arbejde, men i mere end een Henseende en Kolos paa Lærfødder.

Evnen til kritisk Vurdering af et litterært Kildestof bliver imidlertid sat lige saa stærkt paa Prøve i de afsluttende Kapitler af historisk Karakter — Tiden fra og med Harald Haarfagre. Det er selvsagt, at Prof. Shetelig er helt fortrolig med alle nyere Arbejder over denne Periode; men hans Fremstilling virker ofte, som var denne Forskning ikke gaaet forud. Man kan godt have sine Tvivl om visse af den nyeste Forsknings Resultater; men man kan ikke længere skrive Norges Historie i det 10. Aarhundrede uden at gøre et meget skarpt Skel mellem de Oplysninger, vi faar gennem saa godt som samtidige Skjaldekvad, og de øvrige, som hentes fra Sagalitteraturen. Det gælder i høj Grad baade Forhold og Begivenheder. Et saadant Skel mærker man imidlertid kun lidt til hos Prof. Shetelig, der altfor hyppigt refererer Sagalitteraturens Skildringer uden at tage det nødvendige Forbehold. Det hænder derfor, at man hos ham finder en Opfattelse, baseret paa en sildig Sagaoverlevering, f. Eks. Tredeelingen af Norge efter Slaget ved Svold (I, 383), og at denne Opfattelses Rigtighed direkte bestrides i det følgende Bind af Prof. Edvard Bull, netop ud fra en kildemæssig Betragtning af det foreliggende litterære Stof (II, 33). Havde Prof. Bull haft Lejlighed til at berøre andre historiske Emner, som var behandlet i I Bind, vilde tilsvarende Divergenser have vist sig adskillige Steder.

Ved den Kritik, som ligger i ovenstaaende Bemærkninger, maa man imidlertid stedse have for Øje, at Prof. Sheteligs Op-gave faktisk har været overordentlig vanskelig at løse, og at hans Fremstilling indeholder en saadan Rigdom af betydningsfulde Iagttagelser og Konklusioner, overalt hvor han bevæger sig paa arkæologisk Grund, at man ikke noget Øjeblik føler de sidste

Kapitlers Svaghed som bestemmende for Bindets Værdi. Disse Kapitler rummer jo tillige Vikingetidens Arkæologi, og enhver vil vide, hvad netop Sheteligs Forskning har haft at betyde paa dette Omraade.

Unægtelig har Prof. Edvard Bull haft det langt lettere, naar han har skullet skildre Norges Historie fra c. 1000 til 1280. Ikke for det — de samtidige Kilder er ogsaa her sparsomme nok, navnlig for det 11. Aarhundredes Vedkommende, og de kan give Anledning til forskellig Fortolkning baade et og andet Sted; men de er dog alt ialt ensartede, de kræver den samme kildekritiske Metode anvendt, og de tillader uden virkelig Vanskelighed en nogenlunde paalidelig Opfattelse af Udviklingens Forløb. Hvor arkæologisk Stof inddrages i Fremstillingen, tjener det som illustrerende, levendegørende Materiale, ikke som i egentligste Forstand vejledende.

Taget under eet maa Prof. Bulls Fremstilling siges at være i sjælden Grad fængslende. Den er præget af netop de Egenskaber, der kan kræves af et folkeligt Historieværk, som hviler paa dybtgaaende videnskabelige Studier. Skildringen er ofte malende, Dispositionen klar og overskuelig, Ordvalget friskt — nu og da næsten for friskt. Læserens Opmærksomhed fastholdes overalt ved de store Hovedproblemer, der ligger for — de økonomiske og sociale Forskydninger i det norske Samfund, Kongemagtens stadig fastere Udformning, den »nationalkirkelige« og den »universalkirkelige« Retnings Betydning for den politiske Udvikling. Man mærker, at Forfatteren er en Mand, som lever med i Nutidens samfundsmæssige Brydninger; men man møder aldrig dette i Form af nogen Tendens. Fremstillingen er velgørende fri for den Snæverhed, som har forringet saa megen baade gammel og ny historisk Litteratur. Medens f. Eks ingen Læser af Sars' »Utsigt« kunde være i Tvivl om, hvor Forfatteren politisk hørte hjemme, kan Bulls Bind læses, uden at man faar mindste Anelse om hans private politiske Standpunkt. Hans realistiske, nøgterne Vurdering af Motiver og Personer hindrer ham aldrig i at se de vældige Kræfter, der ligger i sand Religiositet, i Ættestolthed, i Tradition. Kun ad den kongelige Pragtglæde paa Haakon Haakonssøns Tid »jæper« han — i al Uskyldighed.

Det er en lang Række af frugtbare, inciterende Tanker, der fremlægges. Man kan nævne Afsnittene om den indre Udvikling, navnlig Regeringsmagts Udvikling, Samfundsklassernes indbyrdes Forhold og det økonomiske Grundlag for de norrøne Kolonier. Men man kan ogsaa nævne hans Karakteristikker af førende Personligheder — ofte gaaende paa tværs af hævdvunden

Opfattelse, men aldrig svævende frit i Rummet, apriorisk eller paradoksalt formede, altid underbyggede af virkelig Forstaaelse af baade almenmenneskelige Egenskaber og særprægede Ejendommeligheder. Klarest staar Billedet af Sverre — den mærkeligste af alle Bindets Skikkelser og den, som har grebet Forfatteren selv stærkest. Det er befriende at læse Bulls Polemik mod dem, der har opfattet Sverre som den revolutionære Demokrat, der takket være sine Underklassehjælpere skabte et Diktatur eller dog et nogenlunde absolut Kongedømme. »I virkeligheden er det snarere rigtig å se Sverre som den der energisk fortsætter og udformer den tidligere politiske og sociale udviklingen, enn som noen radikal fornyer«, siger Bull. Det er et af de mange Steder, hvor hans Greb om Problemerne virker velgørende.

En folkelig Fremstilling af Norges Historie i den ældre Middeldalder forudsætter ikke alene kildekritisk Teknik, Evne til at leve sig ind i Stoffet, til at skelne væsentligt fra uvæsentligt og til at fastholde de store Hovedlinier. Den forudsætter ogsaa Evne til at spørge, til at føle sig frem bag tendentiøse Kilder, til at kombinere og argumentere. Fremstillingen maa ikke rumme Postulater, som Læseren ikke selv kan aflede af Kendsgjerningerne, eller som Forfatteren ikke begrundet ud fra det Materiale, hvormed han arbejder. Man skal — enten man kan godkende hans Argumentering eller ej — overalt kunne se, hvorpaa den fremsatte Opfattelse hviler. Dette er man i Stand til Side for Side i Edvard Bulls Bind. Derfor virker hans Skildringer saa kraftigt, selv hvor man ud fra de givne Præmisser vilde naa til andre Slutninger end hans, og derfor imødeser man med Længsel det kommende Bind, der skal afslutte Norges Middeldalderhistorie.

Vilh. la Cour.

Det 5te Bind af *»Det norske Folks Liv og Historie gennem Tiderne«*, som er forfattet af Sverre Steen og omhandler *Tiden 1640—1720*, lover godt for hele den nye norske Historie, som nu efter 20 Aars Forløb skal afløse den store *»Norges Historie, fremstillet for det norske Folk«*. Der ligger noget af et Program i selve Titlen; det er ikke længer Landets, men Folkets Historie, der skal være Hovedsagen, og i Henhold hertil lægges Hovedvægten ikke paa den politiske, specielt den ydre-politiske, men paa den kulturelle Udvikling. Dette kan forsvares med, at for hele Foreningstidens Vedkommende har Norge — ligesaa lidt som det egentlige Danmark eller Hertugdømmerne — nogen speciel ydre Historie, thi denne er fælles og uopløselig for alle disse tre Dele. Derimod kan det vel hævdes, at hvert Lands Befolkning

lever sit selvstændige Liv under den samlende Stats Dække, og at dette Liv fortjener at studeres som en selvstændig Enhed. I Praksis vil det dog snart vise sig ugørligt at samle sig om Folket alene, hvis Liv paa saa mange Maader er kædet sammen med den Stats, der bæres af andre Skuldre foruden af dets egne. Ogsaa i denne Bog er Forf. derfor i de indrammende Kapitler tvunget til at gaa uden for Norges Grænser og beskæftige sig med Staten som Helhed.

Hvilket Fremskridt i Forskningen den nye Bog betyder, ser man allerede af de indledende Kapitler om Bjergværkerne, Havfiskeriet og den til en vis Grad herved skabte nye Kapitalistklasse. Selv om meget af Stoffet her er gammelkendt, anlægges der nye og overraskende Synspunkter paa det, og det fremføres desuden i et friskt og farverigt Sprog, der gør det til god folkelig Læsning. Det er i det hele karakteristisk for alle Afsnit i Bogen, at Spørgsmaalene er taget op paa en selvstændig Maade af Forfatteren, saa at man aldrig staar over for Eftersnakkeri efter Forgængerne. Dernæst, at der gaar et moderne og nøgternt Grundsyn gennem Skildringen, at der lægges Vægt paa de Spørgsmaals Løsning, som virkelig har Betydning for nulevende Mennesker.

Derfor behøver man naturligvis ikke i et og alt at slutte sig til Hr. Sverre Steen. Han staar paa et bonde-nationalt Standpunkt med Front mod det 17de Aarhundredes Borgerstand med dennes norsk-europæiske Indstilling. Det bør vel antydes, at hans Opfattelse betegner en Udløber af det 19de Aarhundredes romantiske Synsmaade, uden at der heri skal ligge enten en Tilslutning til eller Afstandtagen fra samme. Over for Danmark nærer Forf. en behagelig Sindsro, der viser, hvor langt man i visse Kredse er kommet bort fra gamle Dages Danskæderi. Til nogen høj Varmegrad hæver han sig dog ikke over for dette Land, der jo lægger baade Navn og et Stykke Ryg til over for den Helstat, som ikke har hans Sympati. Hvad der vilde have været bedre for Norge end denne Stat, faar vi imidlertid ikke at vide, og mens man paa den ene Side maa bestride hans Opfattelse, at vore første Enevoldskonger skulde have næret Mistillid til Nordmændene, savner man omvendt i den ellers saa dybtgaaende Fremstilling et Forsøg paa at vise, hvorledes Datiden i Norge da selv saa paa dette Samfund og denne Stat.

I mindre Spørgsmaal kan man ogsaa af og til være uenig med Forf., men dette er jo mindre væsentligt. Han har ikke opfattet, at der paa Stændermødet i København i Okt. 1660 er Tale om to Slags Privilegier, dem for Folket som Helhed og dem for hver enkelt Stand (p. 162). At betegne Enevoldsarveregeringsakten

af 10. Januar 1661 i Modsætning til Arveregeringens Indførelse i Okt. 1660 som det virkelige Statskup, er ogsaa en Opfattelse, hvori Forf. hverken vil finde Medhold hos Fridericia eller mig, hvor forskelligt vi end ellers har bedømt disse Forhold (S. 163). Det er heller ikke korrekt at sige, at »Danmarks Krone« »var« Rigsraad og Konge, thi Kronen er et højt Begreb, der blot repræsenteres af de paagældende Statsmagter (p. 166). Det burde næppe heller hedde om Kong Christian V, at han havde smaa Tanker om sig selv, uden at man supplerende tilføjede, at han havde saa meget større Tanker om sin Stilling som Konge (p. 195). Og er det endelig ikke mere korrekt at kalde Grønland »den gammel islandske«, end »den gamle norske Koloni« (p. 312)?

Fra selve Sproget kan man ogsaa undertiden fristes til at tage Afstand. Er det logisk at sige, at Rigsraadet var fredsvenligt, »forresten mere av natur enn av begavelse«? Er der en Modsætning mellem Natur og Begavelse? Jeg formaar heller ikke at lodde Dybden af en Sætning som denne (p. 154): »Tross det at den norske hær havde fridd vårt land fra å dele Danmarks skjebne, hadde nordmennene måttet bære tunge byrder under krigen, først og fremst for å oprettholde denne hær«.

Sverre Steens Bind om det norske Folk fra 1640 til 1720 er blevet betegnet som den maaske bedste Del af det nye Værk, som hidtil har set Lyset. Vist er det, at det fortjener megen Anerkendelse. Der rejser sig ganske vist ikke under Læsningen høje Fjæld, og Skildringen bæres ikke af dybe og originale Tanker. Bogen er præget af Tid og Sted, men den staar som en god Prøve paa, hvad moderne Historieskrivning formaar at yde i en kyndig Udøvers Haand.

Knud Fabricius.

Den der sammenligner Fremstillingen i »Danmarks Riges Historie« med »Det danske Folks Historie« vil hurtigt mærke en tydelig Tendens til at skyde det statspolitiske Stof i Baggrunden og lade den egentlige Samfundshistorie træde tydeligere frem. Dette falder endnu stærkere i Øjnene, naar man sammenholder den ny Danmarkshistorie med det Værk, som her er Genstand for Omtale. Ogsaa i en anden Henseende er de to Værker forskellige. Afsnittene i det norske er ikke saa stærkt stykket ud. Der gives den enkelte Forsker Lejlighed til at behandle et større Tidsafsnit, og, hvad der næsten er endnu vigtigere, behandle alle Siderne af en Udvikling, herunder ogsaa Litteratur og Kunst. Herved opnaas, at der bliver anlagt et samlet Syn paa alle Foreteelser, baade aandelige og materielle, indenfor det paagældende Afsnit, medens man til Gengæld maa renoncere paa en speciel og paa alle Punkter

lige dybtgaaende Behandling af Problemerne. Den i de senere Aar stadig mere gennemførte Specialisering indenfor Faget rummer afgjort en ikke ringe Fare for Forskerpersonligheden, og det maa hilses med Glæde, naar en Forsker vover at gaa imod Strømmen og formaar at vise, at det stadigt er muligt at beherske et stort og forskelligartet Stof og faa et harmonisk Hele ud deraf. Dette gælder afgjort om Wilhelm Keilhaus Fremstilling af Perioden 1840—75 i IX Bind af det norske Folks Liv og Historie.

Med stor Indlevelsesevne og kritisk Vurdering af Kilderne, især Datidens statistiske Oplysninger gives der et interessant Billede af det norske Samfunds Struktur og Udvikling omkring 1840 og de nærmeste Aar derefter. Med Forkærlighed dvæles der ved Befolkningens sociale Sammensætning og Næringsvejenes Tilstand, medens Debatterne paa Stortinget refereres i yderste Kortfattethed. Det var Embedsmændene og Storbønderne, der betød noget, og Modsætningen mellem dem var den bestemmende Faktor for Tingenes Gang. I økonomisk Henseende kan Tiden betragtes som Optakten til den store Fremgang, der for Alvor sætter ind i 50erne og 60erne. Veje og Jernbaner anlægges, Telegraf- og Postvæsenet organiseres. Disse Forbedringer faar først rigtig Betydning, da Verdenskonjunkturerne under Krimkrigen og Aarene derefter bragte rigtig Fart i det norske Næringsliv. Skibsfarten blomstrer op takket været de norske Rederes aabne Blik for de smaa Skibes Brugbarhed i den internationale Handelsomsætning. Ogsaa for Landbruget er denne Tid epokegørende. De norske Bønder faar Øjnene op for, at det betaler sig at udvide Bedriften og foretage Forbedringer. Resultatet af denne økonomiske Opblomstring er Dannelsen af et nyt socialt Lag. Paa Grund af særlige norske Forhold opstaar der ingen Storkapitalister, men derimod en Række Smaakapitalister. Baade i By og paa Land dannes en typisk Mellemklasse med alle dens Fortrin og Mangler paa det aandelige Omraade. Det er denne Udvikling, som danner Baggrunden for det norske Venstres mægtige Opsving i 70erne og 80erne under den unge Sverdrup. Af politisk Stof indeholder dette Bind ikke meget. Mest Omtale faar Unionspolitikken, og herunder har Forfatteren Lejlighed til at vise, at han ikke alene forstaar at finde det typiske ved en Bevægelse, men ogsaa kan skildre det egenartede ved Personerne. Ofte stilles disse parvis op, saaledes Oscar I overfor Carl XV, en Metode som i nærværende Tilfælde viser sig at være meget frugtbar.

De mange Emner, der behandles i Bogen, bevirker at Fremstillingen ofte maa blive stærkt refererende. De økonomiske og

sociale Forhold er nu engang Forfatterens egen Domæne, hvor han tydelig føler sig hjemme, medens flere Forhold indenfor Aandslivet ligger ham afgjort fjernere. Fremstillingen i Keilhaus Bog er klar og frisk. Med Dygtighed forstaar han at bygge en Periode op og lade den ende med en virkningsfuld Trumf. Hans billeddannende Evne er betydelig, og det er karakteristisk, at han søger sine Billeder i det materielle Liv. En aandfuld Fremstilling vil man næppe kunne kalde Bogen, men som Keilhau selv siger i sin Omtale af Statsraad Vogt: den der lægger Vægt paa Tankeklarhed i Stedet for Aandfuldhed vil afgjort betragte Vogt som en betydelig Mand. Med god Grund kan de samme Ord anvendes overfor Keilhaus Bog. *Harald Jørgensen.*